

Valtion nuorisoneuvosto

Lausunto luonnoksesta oppivelvollisuuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Viite: VN/1985/2020

Valtion nuorisoneuvosto on valtioneuvoston asettama nuorisotyön ja –politiikan asiantuntijaelin, jonka lakisäätöinä tehtävinä ovat:

- *käsitellä nuorten kannalta laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä asioita ja arvioida valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutuksia nuoriin ja nuorille suunnattuihin palveluihin ja toimintoihin*
- *tehdä aloitteita ja esityksiä nuorisopolitiikan kehittämiseksi*
- *tuottaa ajankohtaista tietoa nuorista ja heidän elinoloistaan*
- *antaa opetus- ja kulttuuriministeriölle lausunto valtakunnalliseen nuorisotyön ja –politiikan ohjelmaan otettavista asioista*
- *seurata toimialan kansainvälistä kehitystä ja yhteistyötä*

Yleistä

Opetus- ja kulttuuriministeriö pyytää jakelussa mainittuja tahoja toimittamaan lausuntonsa luonnoksesta oppivelvollisuuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Esityksellä laajennettaisiin oppivelvollisuutta kestävään 18 ikävuoteen asti sekä kattamaan myös perusopetuksen jälkeistä koulutusta. Toisen asteen koulutus säädettäisiin maksuttomaksi sen vuoden loppuun asti, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta. Uuden lainsäädännön on suunniteltu tulemaan voimaan niin, että se koskee ensimmäisen kerran perusopetuksen keväällä 2021 päättäneitä lapsia ja nuoria.

Lausunnon keskeinen sisältö

Valtion nuorisoneuvosto pitää hyvänä tavoitetta nostaa koulutustasoa edistämällä sitä, että yhä useampi nuori suorittaisi toisen asteen tutkinnon. Neuvosto kannattaa maksutonta toisen asteen koulutusta, mutta esittää myös joitain huomioita liittyen koulutuksen saavutettavuuteen. Neuvosto pitää hyvänä, että nuorten kuulemista ja tutkimustietoa on käytetty luonnoksen valmistelussa, mutta esittää vielä näihin liittyviä huomioita. Valtion nuorisoneuvosto tuo launnossaan esille myös yhdessä Nuorisotutkimusverkoston kanssa julkaisemansa Nuorisobarometrin tuloksia siltä osin kuin ne liittyvät käsiteltävään asiaan.

Vaikutukset nuoriin

Hallituksen esitys on valmisteltu huolellisesti. Nuorten elinoloista kertovat tutkimukset, kuten valtion nuorisoneuvoston julkaisema Nuorisobarometri, on huomioitu esityksen perusteluissa. Esityksen vaikutuksia lasten ja nuorten asemaan on kuvattu perustelutekstissä monipuolisesti. Myös uudistuksen vaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen on arvioitu. Luonnoksessa on huomioitu esimerkiksi perheen sosioekonominen asema, asuinpaikka sekä opiskelijan etninen tausta ja toimintarajoitteisuus ominaisuuksina, jotka vaikuttavat mahdollisuuksiin saavuttaa toisen asteen tutkinto. Valmistelun yhteydessä on kuultu suurta joukkoa nuoria (nuortenideat.fi -palvelussa 5 300 nuorta). Esityksessä kuvataan myös kyselyn tuloksia. Kuitenkin puutteena voidaan pitää sitä, että kyselyn tulosten vaikutuksia hallituksen esityksen luonnokseen ei kuvata.

Valtion nuorisoneuvosto nostaa esille, että oppivelvollisuuden laajentaminen todennäköisesti jakaa nuorten mielipiteitä. Vuoden 2017 nuorisobarometrissa 15-29-vuotiailta nuorilta kysyttiin tulisiko toisen asteen koulutuksen olla kaikille pakollista. Tutkimuksen mukaan 64 prosenttia kannatti ja 35 prosenttia vastusti toisen asteen pakollisuutta.

Valtion nuorisoneuvosto on huolissaan kuntien taloudellisesta tilanteesta ja korostaa, että uudistus ei saa johtaa tilanteeseen, jossa muista nuorten palveluista, kuten nuorisotyöstä joudutaan karsimaan oppivelvollisuuden laajentamisen vuoksi. Valtion on kompensoitava täysmääräisesti uudistuksen kustannukset kunnille ja koulutuksen järjestäjille.

Koulutustason nostaminen

Valtion nuorisoneuvosto pitää hallituksen esityksen taustalla olevaa tavoitetta koulutus- ja osaamistason nostosta kannatettavana. Ikäluokkien pientyessä on entistä tärkeämpää, että mahdollisimman suuri osa lapsista ja nuorista saa toisen asteen tutkinnon. Samalla on kuitenkin huolehdittava, että tutkinnon muodollisen suorittamisen lisäksi nuori saavuttaa aidosti tutkintovaatimusten mukaisen osaamisen.

Toisen asteen koulutuksen maksuttomuus

Valtion nuorisoneuvosto pitää hallituksen esityksen mukaista toisen asteen koulutuksen maksuttomuutta tärkeänä uudistuksena, joka mahdollistaa koulutuksen yhä useammalle lapselle ja nuorelle. Kuten hallituksen esityksen perusteluissa tuodaan esiin, taloudelliset tekijät saattavat rajoittaa nuoren koulutusvalintoja ja johtaa koulutuksen keskeyttämiseen. Nuorisobarometrin mukaan 17 prosenttia nuorista kokee joutuneensa rahanpuutteen vuoksi karsimaan opiskeluvaihtoehtojaan, 14 prosenttia valitsemaan koulutuspaikan taloudellisin perustein ja 11 prosenttia viivyttämään valmistumistaan. Erityisesti kokonaan koulutuksen ulkopuolella jääneet ovat kuvanneet rahatilannettaan heikoksi.

Nuoren koulutuspolku

Valtion nuorisoneuvosto pitää hyvänä, että hallituksen esitys antaa nuorelle vapauden valita itselleen sopiva koulutuspolku lukiokoulutuksen, ammatillisen koulutuksen, vapaan sivistystyön ja tutkintokoulutukseen valmentavien koulutusten välillä, sekä mahdollistaa oppimisen myös työpajoilla ja oppisopimuksella työelämässä. Valtion nuorisoneuvosto kuitenkin toteaa, että sopivan oppisopimuspaikan löytäminen voi olla nuorelle haasteellista.

Työpajat voivat olla tärkeä yhteistyökumppani koulutuksen järjestäjille nuorten elämänhallintataitojen ja oppimisvalmiuksien kehittämisessä. Esitysluonnoksessa ei kuitenkaan riittävästi tunnisteta työpajojen tarjoamaa valmennuksellista tukea. Siinä ei myöskään huomioida työpajatoimijoille syntyviä kustannuksia. Valtion nuorisoneuvosto katsoo, että oppivelvollisuustehtäviin liittyvät kustannukset tulee korvata työpajoille.

Valtion nuorisoneuvosto korostaa, että nivelvaiheen koulutukset eivät saa muodostaa valintojaan tekevälle nuorelle liian vaikeaselkoista kokonaisuutta, ja että niiden suunnittelussa tulee huomioida selkokieliisyys sekä varmistaa riittävät ohjauspalvelut. Nuorilla voi olla hyvin erilaisia tuen tarpeita, esimerkiksi kielitaitoon, oppimiseen tai elämänhallintaan liittyen. Hallituksen esitysluonnoksen mukaan tutkintokoulutukseen valmentava koulutus voisi sisältää lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen osia, perusopetuksen arvosanojen korottamista sekä suomen tai ruotsin kielen osaamisen vahvistamista. Mielekäs opetusryhmien muodostaminen voi muodostua haasteeksi erityisesti pienemmillä paikkakunnilla, sillä koulutukseen saattaa hakeutua eri tavoin suuntautuneita opiskelijoita.

Valtion nuorisoneuvosto pitää tärkeänä, että maahanmuuttajataustaisille nuorille tarjotaan riittävät mahdollisuudet vahvistaa kielitaitoaan ja oppimisvalmiuksiaan myös maahanmuuttajille kohdennetuissa koulutuksissa. Erityisesti tulisi huomioida oppivelvollisuusikänsä loppupuolella Suomeen muuttaneet nuoret.

Hallituksen esitysluonnoksessa todetaan, että valmentavan koulutuksen tarjonnassa tulee huomioida se, että perusopetuksen päättävä nuori ei joudu kulkemaan pitkää koulumatkaa tai muuttamaan pois kotoaan. Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen valmistelussa tulisi selvittää, olisiko etäopetuksella saatavissa hyötyjä koulutuksen alueellisen kattavuuden kannalta ja tulisiko mahdollisuus etäopetukseen kirjata lakiin.

Koulutuksen keskeyttäminen

Vuoden 2017 Nuorisobarometrin mukaan yleisin syy koulutuksen keskeyttämiseen nuorilla oli väärä alavalinta (56 prosenttia keskeyttäneistä). Keskeyttämiseen oli usein vaikuttanut myös se, ettei nuori viihtynyt koulussa (33 prosenttia), että koulun ulkopuoliset asiat mietityttivät liikaa (30 prosenttia) tai ettei nuori ollut saanut tukea opintoihinsa (14 prosenttia). Kymmenen prosenttia nuorista katsoi, että koulutuksen keskeyttämiseen oli vaikuttanut erittäin tai melko paljon se, ettei opiskeluun ollut rahaa. Samalla valtion nuorisoneuvosto haluaa muistuttaa, ettei koulutuksen keskeyttäminen ole aina negatiivista, jos nuori pääsee vaihtamaan hänelle mieleisempään koulutukseen ja saa luettua hyväksi opintojaan joustavasti.

On huomattava, että keskeyttäminen ei useinkaan johdu kielteisestä suhtautumisesta koulutukseen. Suurin osa perusopetuksen päättävistä nuorista jatkaa opintojaan tälläkin hetkellä. Nuoret suhtautuvat hyvin myönteisesti oppimiseen ja koulutukseen. Vuoden 2017 nuorisobarometrin mukaan 96 prosenttia nuorista piti uusien asioiden oppimista hauskana ja yleissivistystä itsessään arvokkaana. 94 prosenttia uskoi koulutuksen parantavan olennaisesti työnsaantimahdollisuuksia.

Valtion nuorisoneuvosto painottaakin, että koulutuksen maksuttomuuden ohella valtion on keskeistä huolehtia opetuksen ja ohjauksen laadusta ja riittävästä resursseista sekä oppilas- ja opiskelijahuollon toimivuudesta. Opinto-ohjausta on vahvistettava ja nuorille räätälöityjä matalan kynnyksen mielenterveys- ja päihdepalveluja lisättävä. Keskeyttämisvaarassa olevien tai tukea tarvitsevien nuorten auttamiseen tarvitaan myös uusia keinoja. Valtion nuorisoneuvosto on esittänyt vuoden 2019 Nuorisobarometrin yhteydessä annetuissa politiikkasuosituksissa mielenterveystarkastusta, jossa psykologilla käynti olisi osa jokaisen nuoren oppilashuoltoa ja jossa mielenterveys ei nähdä mielenterveysongelmien kautta vaan positiivisena ja ylläpidettävänä osana terveyttä

Etsivä nuorisotyö

Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä muutetaan myös nuorisolakia etsivän nuorisotyön ja siihen liittyvän ilmoitusvelvollisuuden osalta. Uudistuksen myötä opetuksen ja koulutuksen järjestäjien vastuu nuorten tukemisessa ja ohjaamisessa lisääntyy. Myös kunnan rooli vahvistuu tilanteissa, joissa oppivelvollinen ei opiskele.

Esitysluonnoksessa jätetään avoimeksi, mikä taho kunnassa vastaa siitä, että oppivelvollinen hakeutuu koulutukseen. Valtion nuorisoneuvosto katsoo, että esityksessä tulisi todeta, että se ei ole ainakaan etsivä nuorisotyö, sillä sen tulee perustua aina vapaaehtoisuuteen, eikä olla nuorelle velvoittavaa. Nuorisotoimen ja opetustoimen välisellä paikallisella yhteistyöllä voidaan kuitenkin sujuvasti tavoittaa ohjausta tarvitsevat nuoret ja tukea heitä tarpeidensa mukaan.

Valtion nuorisoneuvosto

17.6.2020 VN/1985/2020

Lopuksi

Valtion nuorisoneuvosto korostaa, että nuoren elämä on kokonaisuus, jossa oppimista tapahtuu eri areenoilla. Nuorisobarometrin mukaan 94 prosenttia nuorista kokeekin, että he ovat oppineet monia tärkeitä tietoja ja taitoja koulutuksen ulkopuolella. Koulun ulkopuolella opittiin paljon esimerkiksi sosiaalisia taitoja, suvaitsevaisuutta, ongelmanratkaisukykyä ja päätöksentekokykyä. Arjessa, harrastuksissa, nuorisotyössä ja koulutuksessa tapahtuva oppiminen tukeekin toinen toistaan ja edesauttaa laaja-alaista osaamistason nostoa sekä uusien innovaatioiden syntymistä.

Valtion nuorisoneuvosto pitää tärkeänä, että nuoriin panostetaan taloudellisesti vaikeina aikoina ja näin luodaan luottamusta tulevaisuuteen.

Helsingissä 17.6.2020

Valtion nuorisoneuvoston puolesta

Anna-Maria Tenojoki
pääsihteeri